

Eva Adolphson

Trygghetsutsikter

Nummer 3-juli 2004

▶ Eva Adolphson är Länsförsäkringars expert på social- och avtalsförsäkringar
eva.adolphson@lansforsakringar.se | Telefon 08-588 408 31, 073-96 408 31

Orimligt stora skillnader i ersättningar till arbetslösa

För den som blir arbetslös gäller det att tillhöra "rätt" del av arbetsmarknaden.

I det här numret av Trygghetsutsikter kartlägger jag de ersättningar som betalas ut vid arbetslöshet från a-kassan och via kollektivavtal. I det senare finns stora skillnader mellan olika yrkesgrupper.

Ett exempel:

Exemplen på sidan 5 visar att en statstjänsteman som tjänar 30 000 kronor per månad och blir arbetslös får cirka 2 800–4 000 kronor mer per månad än en privattjänsteman med samma lön och i samma situation. Men vissa privattjänstemän får ingen ersättning alls via kollektivavtal, vilket innebär att de får 8 300–9 000 kronor mindre än statstjänstemännen. Det beror på att man som privattjänsteman måste ha fyllt 40 år och ha minst fem års anställningstid hos den arbetsgivare man sägs upp ifrån för att få någon kollektivavtalsreglerad ersättning överhuvudtaget. Inte heller alla privattjänstemän omfattas av kollektivavtal.

Jag ställer mig frågan hur vissa fackliga organisationer egentligen har skött förhandlingarna för sina medlemmar?

Facket organiserar men staten betalar

- A-kassan (eller arbetslöshetskassan) försäkrar sina medlemmar mot inkomstbortfall vid arbetslöshet.
- Medlemmarna betalar avgifter, men dessa räcker inte för att finansiera verksamheten. Den största delen finansieras av staten.
- I Sverige finns 38 a-kassor med sammanlagt cirka 3,7 miljoner medlemmar. Medlemmarna ansluts genom att de är med i något av de fackförbund som äger dessa a-kassor.
- Men det går också att vara med i en a-kassa utan att vara medlem i facket.
- Ersättningen från en a-kassa är genom lag begränsad till 80 procent av inkomsten, där inkomsten räknas som högst cirka 20 075 kronor i månaden.
- Det finns en fristående a-kassa, Alfakassan, som vem som helst kan vara ansluten till, oavsett yrke.
- Ersättning från a-kassan är beskattningsbar inkomst.

Så fungerar a-kassan

Arbetssökande måste vara beredda att ta erbjudna jobb

Arbetslösheten är hög och fortsätter att öka. Förra året fick 578 000 personer arbetslöshetsersättning någon gång under året. Det är 31 000 fler än året innan.

Det totala antalet utbetalda ersättningsdagar ökade med nästan 20 procent – från 41,7 miljoner dagar under 2002 till 49,9 miljoner dagar 2003.

Första kvartalet i år ökade antalet utbetalda ersättningsdagar med 27 procent jämfört med första kvartalet 2003.

Nu är cirka 250 000 personer öppet arbetslösa och cirka 100 000 personer deltar i arbetsmarknadspolitiska program.

Jag ger de här siffrorna som en bakgrund till en beskrivning av hur arbetslöshetskassan fungerar.

Högst 300 dagar

Ersättningsperioden är maximalt 300 dagar, varav de första fem är karensdagar. När ersättningsperioden löpt ut kan man få aktivitetsstöd, lika mycket som a-kassan, som betalas via försäkringskassan. Detta stöd är inte tidsbegränsat.

Som ännu ett alternativ kan arbetsförmedlingen förlänga a-kassetiden med upp till 300 dagar.

Ersättning från a-kassan betalas som "dagpenning" högst fem dagar i veckan. (Pengarna betalas ut antingen från en allmän grundförsäkring eller från en frivillig inkomstrelaterad ersättning.) ▶

forts Arbetssökande måste vara...

Den arbetslöse ska vara anmäld hos arbetsförmedlingen för att få rätt till ersättning. Personen ska också vara arbetsför, aktivt arbetssökande, kunna arbeta minst tre timmar per dag och minst 17 timmar per vecka och vara beredd att anta erbjudet arbete.

Inkomstgrundad ersättning

För att få ersättning som är relaterad till en tidigare inkomst, krävs minst ett års oavbrutet medlemskap i någon av a-kassorna.

Dessutom gäller "arbetsvillkoret". Det innebär att den arbetslöse under tolv månader närmast före arbetslösheten måste uppfylla ett av följande två krav:

- 1 Att ha arbetat minst 70 timmar per månad under minst sex månader.
- 2 Att under en 6-månadersperiod ha arbetat minst 450 timmar, dock minst 45 timmar under var och en av dessa månader.

De tolv månaderna kan förlängas vid till exempel sjukdom. Tid med avgångsvederlag räknas som arbetad tid.

Olika "tak"

Den högsta dagpenningen i denna inkomstgrundade ersättning är 730 kronor för de första 100 dagarna. Ersättningen bygger på regeln att man får 80 procent av den tidigare månadsinkomsten upp till ett tak på 20 075 kronor. Efter 100 dagar sänks dagpenningen till 680 kronor. Då får man 80 procent av en tidigare månadsinkomst, upp till ett tak som nu är sänkt till 18 700 kronor.

Antalet ersättningsdagar under en månad kan variera. Men med 22 dagar under en månad blir högsta a-kassan 16 060 kronor per månad för de första 100 ersättningsdagarna och 14 960 kronor per månad därefter.

Dessa tak betyder alltså att den arbetslöse inte får några pengar från a-kassan för månadsinkomster som ligger över 20 075 kronor (för de första 100 dagarna) och över 18 700 kronor (för tiden efter de 100 dagarna).

Lagen om arbetslöshetsförsäkring kräver att de som stämplar a-kassa är aktivt arbetssökande.

Högre tak i a-kassan?

A-kassan är speciell genom att taket i ersättningen fastställs av regeringen. Det är inte knutet till prisbasbeloppet som till exempel styr sjuk- och föräldraförsäkringarna.

Senast taket i a-kassan höjdes var 2002.

Jag tycker det är märkligt att taket inte räknas upp i samma takt som prisbasbeloppet med tanke på att allt fler som blir arbetslösa haft inkomster över taket.

Många politiker vill höja taket i den allmänna sjuk- och föräldraförsäkringen. Men ingen ifrågasätter taket i a-kassan trots att detta ligger en bra bit under de 24 563 kronor per månad som är taket i sjuk- och föräldraförsäkringarna.

Grundersättning

Det finns en särskild regel för arbetslösa som inte är medlem i någon a-kassa eller som bara varit med kort tid.

Då kan personen få a-kassans grundersättning.

För den som arbetat heltid är grunderersättningen 320 kronor per dag oberoende av tidigare inkomst. För den som arbetat mindre sker en proportionell minskning.

Men även denna grundersättning kräver att den arbetslöse har uppfyllt det så kallade arbetsvillkoret. (Se ovan under rubriken *Inkomstgrundad ersättning*.)

Om detta arbetsvillkor inte är uppfyllt krävs istället att ett särskilt studerandevillkor är för handen. Här är reglerna ovanligt invecklade:

- Studierna ska vara avslutade, ha pågått på heltid under minst ett läsår och ska ha

varit berättigade till studiestöd. Dessutom ska man ha fyllt 20 år.

- Inom tio månader efter avslutade studier ska den sökande ha varit anmäld på arbetsförmedlingen i 90 dagar eller ha arbetat minst tre månader och minst 25 timmar per vecka inom tio månader efter avslutade studier.

A-kassa utomlands?

Under högst tre månader går det att ta med sig sin svenska a-kassa för att söka arbete i ett annat EU-land eller i Schweiz, Norge, Island och Liechtenstein.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring prövar om den arbetslöse uppfyller kraven för att få a-kassan utbetald av utländsk myndighet:

- Den arbetslöse ska ha rätt till svensk a-kassa och ha varit inskriven på svensk arbetsförmedling under minst fyra veckor före avresedagen.
- Den sökande ska ha varit helt arbetslös minst fyra veckor före avresedagen och ha rätt till svensk a-kassa.
- Den sökande ska ha en fast adress i det land där man tänker söka arbete.

Ansökan ska före avresan vara inskickad till Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring som sedan utfärdar ett intyg. Med detta intyg går det att, omedelbart vid ankomsten, anmäla sig som arbetssökande på den offentliga arbetsförmedlingen i det land man rest till. Den som anmäler sig senare än sju dagar efter avresan hemifrån får ersättning först från och med anmälningsdagen. ■

Avtalsförsäkring

– extra ersättning som bestäms i kollektivavtal

Utöver a-kassa kan arbetslösa också få ersättning som bestämts i kollektivavtal och som är olika för olika grupper på arbetsmarknaden. Här beskriver jag vad som gäller.

Snabba förändringar i arbetslivet gör att få kan känna sig helt trygga i sin anställning.

Privatanställda tjänstemän

Cirka 650 000 privattjänstemän arbetar på företag som omfattas av kollektivavtal mellan Svenskt Näringsliv och Privattjänstemannakartellen (PTK). Deras arbetsgivare är därmed anslutna till TRR-Trygghetsrådet som betalar ut arbetslöshetsersättning, som i detta fall kallas för avgångsersättning (AGE).

Ersättning betalas bara ut till de som fyllt

40 år, sägs upp på grund av arbetsbrist och som har minst fem års sammanhängande anställningstid i företaget.

De som sägs upp efter kortare tid än fem år får lägga samman anställningstiden med tidigare anställningstid på företag som är anslutet till TRR-Trygghetsrådet. Förutsättningen är då att den förra anställningen slutat med uppsägning på grund av arbetsbrist

och att den sista anställningsdagen ligger inom fem år från den aktuella uppsägningen.

Eftersom arbetslösheten nu är stor bland privattjänstemännen beslutade TRR-Trygghetsrådets styrelse förra året att från och med 1 januari i år förkorta den längsta utbetalningstiden för dem som sägs upp.

Följande tabell visar reglerna före och efter senaste årsskiftet.

Ersättningsregler för uppsagda till och med 2003		Ersättningsregler för uppsagda från 1 januari 2004	
ÅLDER	AVGÅNGSERSÄTTNING	ÅLDER	AVGÅNGSERSÄTTNING
40–49 år	längst under 18 månader	40–44 år	längst under 6 månader
50–59 år	längst under 24 månader	45–54 år	längst under 12 månader
60–65 år	längst under 30 månader	55–59 år	längst under 18 månader
		60–64 år	längst under 24 månader

Avgångsersättningen ska tillsammans med den inkomstgrundade a-kassan ge 70 procent av tidigare månadslöner mellan 22 000 och 65 500 kronor per månad.

De som tjänar under 22 000 kronor per

månad får, utöver a-kassan, ett fast belopp från TRR-Trygghetsrådet.

- Vid månadslöner under 12 000 kronor är detta belopp 2 500 kronor per halvår.
- Vid månadslöner mellan 12 001 och

17 999 kronor per månad är beloppet 3 000 kronor.

- Vid månadslöner mellan 18 000 och 21 900 kronor per månad är beloppet 3 500 kronor per halvår.

Privatanställda arbetare

I kollektivavtalet mellan Svenskt Näringsliv och LO finns en försäkring som heter avgångsbidrag – AGB. Den ger extra arbetslöshetsersättning utöver a-kassan till den som sägs upp på grund av arbetsbrist.

Så här är reglerna idag:

- Ersättningen betalas ut av försäkringsbolaget Afa med 1 000 kronor per månad och längst i 27 månader.
- En förutsättning för att få AGB är att den arbetslöse fyllt 40 år senast den månad han eller hon blir arbetslös. Under de närmast föregående fem åren måste man ha arbetat i viss omfattning under minst tre av dessa år.
- Den som blir arbetslös och har fyllt 60 år, kan få ersättning under 39 månader.
- AGB utbetalas av Afa var trettonde vecka men beloppen har i exempel på sid 5 om-

räknats till månadsbelopp för jämförelsen skull.

- Utöver detta avgångsbidrag kan en privatanställd arbetare dessutom få ett inkomstskattepliktigt engångsbelopp. Den som inte fyllt 40 år ska ha arbetat i minst sju år från 28 års ålder för att få ett sådant engångsbelopp.

Avgångsbidrag till arbetare (utöver a-kassan)	
ÅLDER	ERSÄTTNING
–40 år	5 700 kronor
41–54 år	5 700 kronor + 300 kronor för varje levnadsår mellan 41 och 54 år
55–62 år	9 900 kronor + 400 kronor för varje levnadsår mellan 55 och 62 år
63–64 år	13 100 kronor

Svenskt Näringsliv och LO har nyligen kommit överens om att från och med april 2005 införa nya regler för den extra arbets-

löshetsersättningen. Då blir ersättningarna avgiftsbestämda och avgörs av hur många arbetslösa det är just då.

Statligt anställda

Statligt anställda som sägs upp på grund av arbetsbrist får Avgångsersättning (AGE) från det som heter Trygghetsstiftelsen.

För fast anställda betalas denna extra ersättning så länge den vanliga a-kassan betalas. Ersättningen kan vid särskilda skäl förlängas i längst fem år, dock längst till 60 år.

Ingen minsta anställningstid eller lägsta ålder krävs för en tillsvidareanställd som blir uppsagd.

Arbetslösa som haft tidsbegränsade anställningar (under minst fem år) får avgångsersättningen i högst 132 dagar. Inom ramen för det statliga trygghetsavtalet finns dock möjligheter att efter individuell prövning ge ytterligare ersättning.

Avgångsersättningen för statligt anställda blir inklusive inkomstgrundad a-kassa minst 80 procent av den tidigare månadsinkomsten och här finns ingen övre gräns för månadsinkomstens storlek. En uppsagd medarbета-

re som fyllt 60 år kan få pensionsersättning som motsvarar ålderspensionen från det statliga pensionsavtalet. Även en uppsagd arbetstagare som fyllt 55 år och som inte har rätt till a-kassa eller avgångsersättning kan i särskilda fall få pensionsersättning.

Kommun- och landstingsanställda

För kommun- och landstingsanställda finns ett kollektivavtal om avgångsförmåner som heter AGF-KL och som reglerar ersättningen till dem som sägs upp på grund av arbetsbrist.

Ersättningen betalas ut direkt av den tidigare arbetsgivaren. Enligt kollektivavtalet utbetalas antingen en engångsersättning eller en månatlig avgångsersättning. Den sistnämnda betalas till den som fyllt 45 år och varit anställd i minst 17,5 år. Men ju äldre den anställda är, när han eller hon blir

arbetslös, desto kortare anställningstid krävs för att få månatlig avgångsersättning.

För en 50-åring krävs 15 anställningsår, för en 55-åring 13 år och för en 60-åring krävs endast tio år.

Den månatliga avgångsersättningen betalas ut under hela a-kasseperioden och är 80 procent av inkomst inklusive inkomstgrundad a-kassa. När denna period är slut kan den tidigare anställda – om han eller hon fortfarande är arbetssökande – få fortsatt ersättning. Denna är då i normalfallet cirka 50–60 procent av tidigare lön.

Det andra alternativet – engångsersättning kan betalas ut till den som fyllt 25 år och varit anställd i minst tre år. Engångsersättningen är 1/3 av en normal månadslön för varje anställningsår. Det kan aldrig utbetalas högre engångsersättning än sex månadslöner.

Den som uppfyller kraven för att få såväl månatlig avgångsersättning som engångsersättning kan välja vilken av dem han eller hon vill ha. ■

Stora skillnader mellan olika yrkesgrupper

I den här artikeln visar jag i tabeller de stora skillnader som finns mellan olika yrkesgrupper när det gäller kollektivavtalsreglerad arbetslöshetsersättning.

I tabellerna har jag räknat på två exempel – en arbetslös med en tidigare lön på 22 000 kronor per månad och en arbetslös som tjänat 30 000 kronor per månad.

Tabellerna visar den periodiska ersättningen och visar inte de engångsersättningar som vissa grupper kan få.

Jag visar ersättningarna som månadsbelopp och har för enkelhetens skull räknat på en månad med 22 möjliga arbetsdagar. I verkligheten kan ersättningarna betalas ut för olika långa tidsperioder.

Åldersgränser och krav på viss anställningstid kan finnas för att ersättning ska utbetalas. (Se artikeln *Avtalsförsäkring – extra ersättning som bestäms i kollektivavtal*.) ■

Följande tabeller visar arbetslöshetsersättning till:

Privatanställda tjänstemän med rätt till AGE från TRR-Trygghetsrådet		
	Månadslön 22 000 kr	Månadslön 30 000 kr
FÖRSTA 20 VECKORNA		
A-kassa	16 060 kr/mån	16 060 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	583 kr/mån	5 433 kr/mån
Summa	16 643 kr /mån	21 493 kr/mån
VECKA 21-26		
A-kassa	14 960 kr/mån	14 960 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	583 kr/mån	5 433 kr/mån
Summa	15 543 kr/mån	20 393 kr/mån
FRÅN VECKA 27		
A-kassa	14 960 kr/mån	14 960 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	666 kr/mån	6 267 kr/mån
Summa	15 626 kr/mån	21 227 kr/mån

Privatanställda arbetare AGB från Afa		
	Månadslön 22 000 kr	Månadslön 30 000 kr
FÖRSTA 20 VECKORNA		
A-kassa	16 060 kr/mån	16 060 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	1 000 kr/mån	1 000 kr/mån
Summa	17 060 kr /mån	17 060 kr /mån
FRÅN VECKA 21		
A-kassa	14 960 kr/mån	14 960 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	1 000 kr/mån	1 000 kr/mån
Summa	15 960 kr/mån	15 960 kr/mån

Statligt anställda		
	Månadslön 22 000 kr	Månadslön 30 000 kr
FÖRSTA 20 VECKORNA		
A-kassa	16 060 kr/mån	16 060 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	1 804 kr/mån	8 294 kr/mån
Summa	17 864 kr /mån	24 354 kr /mån
FRÅN VECKA 21		
A-kassa	14 960 kr/mån	14 960 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	2 904 kr/mån	9 394 kr/mån
Summa	17 864 kr /mån	24 354 kr/mån

Kommun- och landstingsanställda		
	Månadslön 22 000 kr	Månadslön 30 000 kr
FÖRSTA 20 VECKORNA		
A-kassa	16 060 kr/mån	16 060 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	1 540 kr/mån	7 942 kr/mån
Summa	17 600 kr /mån	24 002 kr /mån
FRÅN VECKA 21		
A-kassa	14 960 kr/mån	14 960 kr/mån
Extra genom kollektivavtal	2 640 kr/mån	9 042 kr/mån
Summa	17 600 kr /mån	24 002 kr/mån

Behövs det extra privata försäkringar?

Flera fackförbund, främst inom akademikerorganisationen SACO, har valt att låta premien till en extra arbetslöshetsförsäkring ingå i fackföreningsavgiften.

- Medlemmarna i Civilingenjörsförbundet får under högst 100 arbetsdagar 80 procent av den tidigare inkomsten upp till en månadslön på 80 000 kronor.
- Medlemmarna i Trafik och Järnväg, Civilekonomerna och Naturvetarförbundet får under högst 120 arbetsdagar 80 procent av tidigare inkomst upp till en månadslön av 50 000 kronor.
- Medlemmarna i Svenska Farmaceutförbundet får under högst 120 arbetsdagar ersättning med 80 procent upp till en månadslön på 80 000 kronor.
- I andra SACO-förbund kan medlemmarna själva betala en kompletterande tilläggförsäkring.
- TCO-förbundet SIF har för sina medlemmar en arbetslöshetsförsäkring inbakad i fackföreningsavgiften.
- TCO-förbundet SKTF erbjuder medlemmarna en frivillig kompletterande arbetslöshetsförsäkring.

Betala inte i onödan!

Det är viktigt att observera att det gemensamma för dessa ersättningar alltså är att de ger 80 procent av tidigare inkomst – inklusive inkomstrelaterad a-kassa samt kollektivavtalsreglerad arbetslöshetsersättning.

Detta betyder att till exempel statligt anställda inte behöver en sådan här kompletterande arbetslöshetsförsäkring. Från a-kassan och Trygghetsstiftelsen får de redan 80 procent av inkomsten.

Även privattjänstemän med rätt till avgångsersättning från TRR-Trygghetsrådet har ett begränsat intresse av privata kompletterande arbetslöshetsförsäkringar eftersom deras sammanlagda ersättning redan är minst 70 procent.

Här gäller det att se upp! Det är viktigt att ta reda på hur mycket pengar som den kollektivavtalsreglerade arbetslöshetsersättningen ger så att man inte tecknar en privat arbetslöshetsförsäkring som man kanske har ingen eller begränsad nytta av. ■